

manca kurslarına devam ederek değerlendirdiyordu. İstanbul'da kaldığı süre içerisinde ilk defa burada karşılaştığı İslâm kültürüne büyük ilgi duydu ve Osmanlıca öğrenmeye çalıştı. 1931'de Philip Khuri Hitti'den Arapça okumak için Princeton Üniversitesi'ne döndü ve onun danışmanlığında Doğu dilleri ve edebiyatı alanında yüksek lisans ve doktora yaptı; arkasından aynı üniversitede Türkçe ve Farsça dersleri vermeye başladı. 1934-1937 yılları arasında Boston Güzel Sanatlar Müzesi ile Philadelphia Üniversite Müzesi'nin İran'ın Rey ve Luristan bölgelerinde yürüttüğü arkeoloji kazılarında kitâbe uzmanı (epigrafist) ve hafriyat başkan yardımcısı olarak görev aldı. Bu kazılar kendisine arkeoloji alanında arazi tecrübesi kazandırdı ve onu nümismatiğe yönlendirerek ilk büyük eseri *The Numismatic History of Rayy* için (New York 1938) temel teşkil etti.

Miles, II. Dünya Savaşı yıllarını asteğmen rütbesiyle girip binbaşılığa kadar yükseldiği deniz kuvvetlerinde Washington, Ankara, Kalküta ve Yeni Delhi'de askerî diplomasi göreviyle geçirdi. Savaşın sonuna yaklaşırken araştırma asistanı olarak American Numismatic Society'ye (New York) girdi ve emekliye ayrılıncaya kadar burada yirmi beş yıl İslâmî sikkeler konservatörlüğü (seksiyon şefliği), başkonservatörlük, genel sekreterlik ve başkanlık yaptı. Ayrıca üyesi olduğu bilimsel kuruluşlardan American Oriental Society'nin başkan yardımcılığı ve Atina'daki American School of Classical Studies ile *Encyclopaedia of Islam*'ın yönetim kurulu üyeliğini yürüttü. Yunanistan'da geçirdiği kazi mevsimlerinde Ortaçağ Yunanistanı üzerindeki Arap etkilerini belgeleyen bulgulara ulaştı. Özellikle Abbâsî Halifesi Me'mûn döneminde (813-833) fethedilen Girit'teki Arap idaresi hakkında çalışmalar yaptı ve adadaki ilk müslüman yerleşim

merkezi olan Herakleion'daki (Kandiye) kazılarında, 827-961 yılları arasında Ebû Hafs Ömer b. İshâ el-Endelüsî'nin soyundan gelen emîrlerin adada bastırdıkları güne kadar bilinmeyen çok kıymetli sikkeler buldu.

Çalışmalarında sikkeleri tarihî metinler ve kitâbelerle birlikte ele alan Miles, onları kullanıldıkları çağın atmosferinde değerlendirerek sadece birer antik obje olmaktan çıkardı ve nümismatik ilminin epigrafiden farklı bir uzmanlık alanı halinde gelişmesine büyük katkıda bulundu; böylece kısa zamanda büyük bir saygınlık kazandı. Başta Atina agorası kazılarında ele geçenler olmak üzere Endülüs'ten Hindistan'a kadar hemen her kazıda çıkan sikkelerin çözümü için ona başvuruldu. Bu arada Endülüs'te bulunan Vizigot sikkeleri gibi İslâmî olmayan sikkeleri de yayımladı.

Miles, 15 Ekim 1975'te vefat ettiğinde Doğu ve Batı'nın pek çok üniversite ve akademik kuruluşuna şeref üyesi seçilmiş, bunlardan American Numismatic Society, Hispanic Society of America ve Royal Numismatic Society'nin (İngiltere) altın madalyalarıyla ödüllendirilmişti. Ölümünden bir yıl önce adına on dört ülkeden kırk sekiz bilim adamının katılımıyla bir armağan kitabı yayımlanmıştır (*Near Eastern Numismatics Iconography, Epigraphy and History-Studies in Honor of George C. Miles* [ed. Dickran K. Kouymjian], Beyrut 1974).

İlk dönemlere ait İslâm paralarının dışında cam ağırlıklar ve damgalar üzerinde de çalışan Miles bu konuda birçok eser vermiştir. Onun İslâm nümismatiği ve metrolojisi alanında yaptığı çalışmalar pek çok tarih araştırmasına temel teşkil etmiş ve toplam sayısı 500'ü geçen eserleri birer başvuru kaynağı oluşturmuştur. Miles, Sâmerrâ'da kazı yapan ünlü arkeolog Herzfeld'e adanan hâtıra kitabının da (*Archaeologica Orientalia in Memoriam Ernst Herzfeld*; ed. G. C. Miles, New York 1952) editörüdür.

Eserleri. *The Numismatic History of Rayy* (New York 1938), *A Byzantine Weight Validated by al-Walid* (New York 1939), *Early Arabic Glass Weights and Stamps* (New York 1948), *The Coinage of the Umayyads of Spain* (I-II, New York 1950), *Rare Islamic Coins* (New York 1950), *Early Arabic Glass Weights and Stamps: A Supplement* (New York 1951), *Fatimid Coins in the Collections of the University Museum, Philadelphia, and the American Numismatic Society*

(New York 1951), *The Coinage of the Visigoths of Spain, Leovigild to Achila II* (New York 1952), *Coins of the Spanish Muluk al-Tawa'if* (New York 1954), *Contributions to Arabic Metrology I. Early Arabic Glass Weights and Measure Stamps Acquired by the American Numismatic Society, 1951-1956* (New York 1958), *Excavations Coins from the Persepolis Region* (New York 1959), *The Athenian Agora. Results of the Excavations Conducted by the American School of Classical Studies at Athens, Vol. IX: The Islamic Coins* (Princeton-New York 1962), *Contributions to Arabic Metrology, II. Early Arabic Glass Weights and Measure Stamps in the Benaki Museum, Athens and the Peter Ruthven Collection, Ann Arbor* (New York 1963), *The Windows of Saint Barnabas, Irvington-on-Hudson* (New York 1966), *The Coinage of the Arab Amirs of Crete* (New York 1970; eserlerinin tam listesi için bk. Bacharach – Kouymjian, s. XVII-XXV; Oman, LVII/1-2 [1977], s. 34-39).

BİBLİYOGRAFYA :

M. Thompson. "George Carpenter Miles", *Near Eastern Numismatics, Iconography, Epigraphy and History-Studies in Honor of George C. Miles* (ed. D. K. Kouymjian), Beyrut 1974, s. XV-XVI; J. Bacharach – D. Kouymjian, "A Bibliography of the Works of George C. Miles", a.e., s. XVII-XXV; J. L. Bacharach, "George C. Miles", *IJMES*, VII/2 (1976), s. 290-291; G. Oman, "Ricardo di George Carpenter Miles", *OM*, LVII/1-2 (1977), s. 34-39; Cevriye Artuk, "Ölmeyen Numismatlar: George C. Miles", *Koleksiyon Dergisi*, sy. 32 (1977), s. 11-12.

🏠 GARO KÜRKMAN

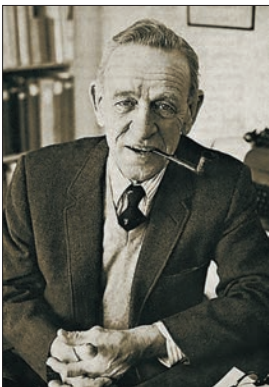
MÎLÎ

(الميلي)

Mübârek b. Muhammed el-Hilâlî el-Mîlî (1898-1945)

Cezayir ıslah hareketi öncülerinden, âlim.

Mîle'de doğdu. Hâc Rabbâh İakabıyla tanınan bir aileye mensuptur. Anne ve babasını erken yaşlarda kaybettiğinden eğitimle önce dedesi, ardından dayıları ilgilendi. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra on beş yaşlarında iken Şeyh Muhammed b. Zarîf el-Mîlî'nin medresesine devam etti. Cezayir ıslah hareketi liderlerinden Abdülhamid b. Bâdis'in Kostantine (Kosantîne) Sîdî el-Ahdar Camii'ndeki (el-Câmiu'l-ahdar) ilim halkasına katıldı. Bir süre burada kaldıktan sonra yüksek

George Carpenter Miles

tahsil yapmak için Tunus'a giderek Zeytûne Camii'ne (Zeytûne Üniversitesi) kaydoldu (1921) ve Muhammed Tâhir b. Âşûr, Osman b. Hoca gibi âlimlerden ders okudu. 1924 yılında eğitimini tamamlayıp Cezayir'e döndü ve ders vermeye başladı. Bu arada İbn Bâdîs'in kurduğu *el-Müntekid* gazetesinde yazılar yazdı. İbn Bâdîs tarafından ıslah hareketini yaymak üzere geleneksel İslâm'a bağlılığıyla bilinen Ağvat'a gönderildi. 1926-1933 yıllarını burada geçiren Mîlî, Medresetü's-şebâb adındaki medrese ile fakir ve yetimlere yardım amaçlı bir hayır cemiyeti kurdu. Dinî ilimlerle ilgili dersleri yanında çeşitli şehirleri dolaşarak ıslah hareketini yayma faaliyetlerine de devam etti. Mîlî bu hususta çok başarılı olmuş, Ağvat'ı kültürel ve dinî aydınlanmanın merkezi haline getirmiştir. Bu sırada Ticânî tarikatı mensuplarının çeşitli saldırılarına uğradı. Ülkedeki Fransız yönetimi de onun faaliyetlerinden rahatsız oluyordu. Artan baskılar sonucunda memleketi Mîle'ye dönmek zorunda kaldı; ancak yerine geçecek kimseleri yetiştirdiğinden Ağvat'tan ayrılması bölgedeki ıslah hareketini zayıflatmadı. Mîlî daha sonra, İbn Bâdîs ve arkadaşları tarafından siyasetten uzak durarak İslâmî eğitimi yaygınlaştırmak ve Fransız yönetimiyle iş birlikçilerinin teşvik ettiği kültürel yozlaşmaya karşı koymak amacıyla kurulduğu belirtilen, gerçekte ise Cezayir halkına dinî ve millî bir şuur kazandırmak suretiyle Fransız hâkimiyetinden kurtulma gayesini taşıyan Cem'iyetü'l-ulemâi'l-müslimîn'in idare heyeti üyeliğine seçildi ve bu görevini vefatına kadar (9 Şubat 1945) sürdürdü. Cezayir ıslah hareketinin önde gelen liderlerinden Tayyib el-Ukbî'nin tutuklanmasının ardından cemiyetin yayın organı olan haftalık *el-Beşâ'ir*'in yazı işleri müdürlüğüne, arkasından da cemiyetin Muhammed Beşîr el-İbrâhimî'den boşalan başkan yardımcılığına getirildi. Bu arada İbn Bâdîs'in vefatından (1940) sonra üstlendiği el-Câmiu'l-ahdar'daki dersleri vermeye devam etti.

Eserleri. 1. *Risâletü'ş-şirk ve mezâhîrihî* (Kostantîne 1356/1937; Beyrut 1421/2000). Cezayir ıslah hareketinin yegâne doktrin kitabı olup müellifin 1936 yılında *el-Beşâ'ir* dergisinde yayımlanan dinî içerikli makalelerinin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir. İslâm'a sonradan giren hurafelere ve murâbitî inançlara karşı yazılmış olan makalelerde şirk ve çeşitleri, İslâm öncesi milletlerde şirk ve müslümanlara tesirleri, sihir, muskacılık, gele-

ekten haber verme, vefîler ve kerametleri, şefaât, bid'atlar ve süflük gibi konular halkın anlayacağı bir dilde ele alınmıştır. Yazımında Takıyyüddin İbn Teymiyye, İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr, İbn Receb, Ebü'l-Kâsım İbn Asâkir, İbn Hacer el-Askalânî, Süyûtî, Muhammed Abduh ve Reşîd Rızâ'nın eserlerinden faydalanılan *Risâletü'ş-şirk*, Reşîd Rızâ'nın *el-Menâr*'daki yazıları ile Muhammed Abduh'un *Risâletü't-tevhîd*'inden sonra ıslah hareketinin temellerini oluşturan en önemli eserlerdendir. 2. *Târîhu'l-Cezâ'ir fi'l-kadîm ve'l-hadîs* (I-II, Kostantîne 1347-1350/1928-1932). XVI. yüzyıla kadar Cezayir tarihini ele alan eser ülkenin ilk millî tarihidir. Kitap, ıslah hareketi çerçevesinde ve bilimsellikten çok Fransız işgali karşısında Cezayir halkına "şanlı mazilerinden" yola çıkarak yeni bir ruh ve direnme gücü kazandırma amacına yönelik olarak kaleme alınmıştır; dolayısıyla müslümanların eski günlerinin bir övgüsü niteliğindedir. Cezayir'in bağımsızlığını kazanmasından sonra Mîlî'nin oğlu Muhammed el-Mîlî babasının eserini, onun notlarından faydalanarak içeriğini modern döneme kadar getiren üçüncü bir cilt yayımlamak suretiyle (Cezayir 1964) tamamlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Merad, *Le réformisme musulman en Algérie*, Paris 1967, s. 91-93, 202-205, 265-268; Ahmed el-Hatîb, *Cem'iyetü'l-ulemâ'i'l-müslimîne'l-Cezâ'iriyyîn ve eşeruha'l-ıslâhî fi'l-Cezâ'ir*, Cezayir 1985, s. 163-165; Ebü'l-Kâsım Sa'dullah, *el-Hareketü'l-vaţaniyyetü'l-Cezâ'iriyye: 1900-1930*, Beyrut 1992, II, 399, 401-402; George Rasi, *el-İslâmü'l-Cezâ'iri mine'l-Emîr 'Abdilkâdir ilâ ümerâ'i'l-cemâ'ât*, Beyrut 1997, s. 188-189; Nasr el-Cüveyfî, "Cem'iyetü'l-ulemâ'i'l-müslimîn bi'l-Cezâ'ir beyne'd-dîn ve's-siyâse", *el-Mecelletü't-Târîhiyyetü'l-Magribiyye*, XV/49-50, Tunus 1988, s. 107-116; Mâzin Salâh Mutabbakânî, "Cem'iyetü'l-ulemâ'i'l-müslimîn", *DİA*, VII, 336.

CENGİZ TOMAR

MİLK

(الملك)

Fıkhta ağırlıklı olarak aynı hakları belirtmek üzere kullanılan bir terim.

Sözlükte "bir şeye sahip olmak, bir nesne üzerinde tek başına ve doğrudan hâkimiyet kurmak; güç, iktidar" gibi anlamlara gelen **milik** (**melk**, **mülk**), fıkıh literatüründe mutlak aynı hak olan mülkiyet yanında sınırlı aynı hakları da (irtifak, rehîn vb.) ifade eden bir terimdir. Milik tanımlarında "başkalarının hâkimiyet ala-

nından çıkarılmış, hak sahibine özgü yetki sağlama" (ihtisâs hâciz) unsurunun vurgulandığı (İbn Nüceym, V, 278), dolayısıyla bu kavramın eşya üzerinde doğrudan hâkimiyet temin eden ve herkese karşı ileri sürülebilen hakları belirttiği görülür; bu yönüyle milkin Kara Avrupası hukuk sistemindeki aynı hak terimine karşılık geldiği söylenebilir. İslâm hukukunda kişilerin eşya üzerindeki hak ve yetkileri milik, hukuk ve ibâha şeklinde üçlü bir ayırım çerçevesinde ele alınır; milik bu yetkilerin en güçlüsü iken ibâha en zayıfıdır. Hukuk seviyesinde bir hak tipi olan "hakku'l-milk" ile "aynî hak" anlamındaki milkin birbirine karışmaması için ikincisi genellikle tamlama içinde değil yalnız olarak kullanılır. Hatta bazı fakihler, ikisine birlikte temas etme ihtiyacı duyduklarında milki ayırt etmek üzere bundan "hakikatü'l-milk" diye söz ederler (Serahsî, VII, 176; XV, 123; ayrıca bk. HAK; MÜLKİ-YET).

Milik kavramıyla ifade edilen hakların iki temel unsuru vardır. 1. Eşya üzerinde hak sahibine has mutlak bir tasarruf kudreti vermesi (iç muhteva). Bu yetki nesneyi zilyedliğinde bulundurma, kullanma, yararlanma, semerelerini alma, tüketme, yok etme gibi fiilî ve nesnenin mülkiyetinin başkasına geçirilmesi, sınırlı aynî haklara konu edilmesi, hakkın bedel karşılığı düşürülmesi gibi hukukî tasarrufları kapsar. Türlerine göre milik, sahibine eşya üzerinde mümkün olan her türlü tasarruf yetkisini aynı anda verebileceği gibi bu yetkilerden sadece birini veya birkaçını da sağlayabilir. Meselâ mülkiyet hakkında milik en geniş ve nihai sınırlarına ulaşmıştır. Mülkiyetin dışındaki milik çeşitleri ise sahibine nitelik bakımından aynı (doğrudan ve inhisarî hâkimiyet biçiminde), fakat kapsam bakımından farklı yetkiler verir. Milik tanımlarında kullanılan ihtisâs kavramı bu inhisarı da içine alan bir anlama sahiptir. Hak sahibi, başka bir şahsın belirli bir eylem ve davranışta bulunmasına gerek kalmadan bu tasarruf yetkisini doğrudan doğruya kullanabilir. Milkin iç muhtevasını oluşturan unsurun asgari şartının eşyadan bedel alabilme mi yoksa eşyadan intifa yetkisi mi olduğu tartışılmıştır. Birçok fakihe göre bu iki yetkiden sadece birini veren bazı haklar da milik niteliğindedir. Meselâ rehîn ve hapis hakkı özellikle Hanefiler'de -sadece borç ödenmediğinde malı paraya çevirme yetkisi veren ve rehîn konusu maldan yararlanmayı içermeyen bir hak olduğu halde- milik niteliklidir. 2. Herkese karşı